

РОЗДІЛ ІІІ. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.015.31:373.2.011.3-051:172.12:004

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2022-4-04>

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вознюк А. А.

старший викладач кафедри дошкільної освіти

Державний вищий навчальний заклад

«Донбаський державний педагогічний університет»

вул. Генерала Батюка, 19, Слов'янськ, Донецька область, Україна

orcid.org/0000-0002-1461-149X

a.a.vozniuk@ukr.net

Ключові слова:

виховання, громадянська компетентність, технології виховання, інформатизація освіти, інформаційно-освітнє середовище, діти старшого дошкільного віку.

У статті розглянуто сучасний стан системи вищої освіти в рамках підготовки фахівців дошкільного профілю. Визначено сучасні проблеми у вихованні сучасних дітей дошкільного віку та переглянуто позицію дорослого, що змінилася, по відношенню до дитини. Наголошено на необхідності створення відповідних умов підготовки майбутніх педагогів до процесу виховання з урахуванням особливостей розвитку сучасної дитини дошкільного віку. Визначено шляхи та напрями професійної підготовки майбутнього педагога у сучасних умовах, де зі зміною традиційного навчання у ЗВО на дистанційне та змішане актуалізувалося питання формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх вихователів. Виділено особливості діяльності майбутнього педагога ЗДО, що лежать в основі формування професійних компетенцій у студентів. Представлені ціннісні основи професійної діяльності майбутнього педагога дошкільної освіти, які є базою, де розвивається його інтелект і будується педагогічна технологія. Розуміння цінностей та цілей освіти становлять основу підготовки педагогів дошкільної освіти, що базується на ідеях моральності, демократії, гуманізму та громадянської відповідальності, що виражається у вимогах до особистості та професіоналізму педагога дошкільної освіти. Виділено найважливіші особливості діяльності педагога дитячого садка, що лежать в основі формування професійних компетенцій у студентів. Охарактеризовано актуальність використання ІКТ у підготовці майбутніх педагогів. Представлено рівневу модель ІКТ-компетентності майбутнього педагога, де описано три основні аспекти (когнітивний, операційний та аксіологічний) та виділено два суттєво різних рівнів професійної ІКТ-компетентності (рівень підготовленості до діяльності та рівень реалізованості (що відбулася в діяльності), які відповідають етапам професійного вдосконалення майбутнього педагога у сфері нових інформаційних технологій відносно дошкільної освіти. Результатам дослідження стало визначення ефективних прийомів використання ІКТ у підготовці майбутніх педагогів до громадянського виховання дітей дошкільного віку.

THE USE OF ICT IN THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS FOR THE CIVIC EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN

Vozniuk A. A.

*Senior Lecturer at the Department of Preschool Education
State Higher Educational Institution "Donbas State Pedagogical University"
Generala Batyuk str., 19, Sloviansk, Donetsk region, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1461-149X
a.a.vozniuk@ukr.net*

Key words: *education, civic competence, education technologies, informatization of education, informational and educational environment, children of older preschool age.*

The article examines the current state of the higher education system within the framework of training preschool specialists. Modern problems in the upbringing of modern preschool children are identified and the adult's changed position in relation to the child is reviewed. It is emphasized the need to create appropriate conditions for the training of future teachers for the process of education, taking into account the peculiarities of the development of a modern child of preschool age. The ways and directions of professional training of the future teacher in modern conditions were determined, where with the change of traditional training in higher education institutions to distance and mixed training, the issue of forming information and communication competence of future educators became more relevant. The features of the activities of the future pedagogue, which are the basis of the formation of professional competences among students, are highlighted. The value bases of the professional activity of the future teacher of preschool education are presented, which are the basis where his intelligence develops and pedagogical technology is built. Understanding the values and goals of education form the basis of the training of preschool teachers, which is based on the ideas of morality, democracy, humanism and civic responsibility, which is expressed in the requirements for the personality and professionalism of the preschool teacher. The most important features of the activity of a kindergarten teacher, which are the basis of the formation of professional competences among students, are highlighted. The relevance of the use of ICT in the training of future teachers is characterized. A level model of ICT competence of the future teacher is presented, which describes three main aspects (cognitive, operational and axiological) and distinguishes two significantly different levels of professional ICT competence (the level of readiness for activity and the level of realization (that occurred in the activity)), which correspond to the stages of professional improvement of the future teacher in the field of new information technologies in relation to preschool education. The results of the study were the determination of effective methods of using ICT in the preparation of future teachers for the civic education of preschool children.

Постановка проблеми. В умовах інноваційних змін в освіті одним із головних факторів успіху стає педагог-професіонал з його інтелектуальним та творчим потенціалом. Сучасному педагогу пред'являються нові вимоги, серед яких – вміння вибудовувати та успішно реалізовувати освітній процес у насиченому інформаційно-освітньому середовищі, орієнтованому на нові освітні результати. Так, перед сучасним педагогом дошкільної освіти постає завдання з освоєння потенціалу інформаційно-освіт-

нього середовища закладу дошкільної освіти та завдання вписати в це середовище свою педагогічну діяльність, використовуючи інформаційно-комунікативні технології. Засоби ІКТ стають для педагога природним інструментом його професійної діяльності. При цьому зі зміною традиційного навчання у ЗВО на дистанційне та змішане актуалізувалося питання формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх вихователів, будучи складовою частиною їхньої професійної компетентності [2].

Так, Г. Іванюк, Л. Куземко та І. Новик констатують зростання мотивації та активності студентів до використання ІКТ в освітньому процесі [3]. У зв'язку із цим перед системою ЗВО стоїть завдання щодо підготовки майбутніх педагогів до оволодіння відповідним рівнем ІКТ-компетентності дошкільної практики. Проводячи навчання, сучасні викладачі ЗВО стикаються вже не з такою різномірною за своєю підготовкою аудиторією слухачів курсів, як це було ще кілька років тому, і рівні комп'ютерної підготовки студентів вже не такий широкий – більша частина сучасних здобувачів вищої освіти вже володіє базовою (загально-користувальницькою) ІКТ-компетентністю. Однак ІКТ-компетентність майбутнього педагога полягає не стільки у вміннях, скільки в бажанні та досвіді застосування ІКТ як ефективного педагогічного засобу у своїй майбутній професійній діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій. Дана проблема була висвітлена в гуманітарно-педагогічному дискурсі: філософські та методологічні засади використання засобів ІКТ у вищій школі досліджують В. Биков, В. Кремень, О. Кулик, Л. Мацук, О. Щербак, О. Федоренко; теоретико-методологічні аспекти використання ІКТ у професійній підготовці майбутніх вихователів представлені в роботах М. Демченко, І. Грушевської, А. Клеби, Г. Міненко, Т. Федчишиної.

З огляду на це **метою даної статті** є розгляд ефективних прийомів використання ІКТ у підготовці майбутніх педагогів до громадянського виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з особливостями функціонування сучасного дитинства, новими вимогами Базового компонента дошкільної освіти (далі – БКДО) [1] виникає потреба в майбутньому спеціалісті дошкільної освіти, що володіє професійними компетенціями, які відображають специфіку сучасного дитинства та діяльності закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО). У контексті нашого дослідження пріоритетними напрямками виділяємо:

- знання специфіки дошкільної освіти та особливостей організації освітньої роботи із сучасними дітьми дошкільного віку;

- здатність організувати спільну та самостійну діяльність дошкільників; вміння планувати, реалізовувати та аналізувати освітню роботу з дітьми дошкільного віку;

- володіння методами та засобами психолого-педагогічного моніторингу, що дозволяє оцінити результати освоєння дітьми освітніх програм, ступінь сформованості у них необхідних інтеграційних якостей; вміння вибудовувати партнерську взаємодію з дітьми та їхніми батьками для вирішення освітніх завдань.

Усе перераховане вище вимагає переосмислення процесу професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти в контексті характеристик сучасного дитинства, вимог оновленого БКДО.

У дослідженні Л. Любчак та Т. Кривошея розкрито зміст та технології підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти до професійної діяльності. До них зазначені дослідники включають такі, як: забезпечення адекватності процесу підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти специфіці вирішуваних професійних завдань студентами у майбутній діяльності та суб'єктності, детермінованої включенням майбутніх педагогів у процес розвитку мотиваційно-особистісного ставлення до даного виду діяльності, а також усвідомленим володінням ними необхідними знаннями та вміннями через актуалізацію їхнього особистісного педагогічного досвіду; особистісно орієнтована взаємодія учасників освітнього процесу у ЗВО за допомогою варіативності їхніх рольових позицій, індивідуалізації навчання, стимулювання самостійної діяльності та творчості [8].

Згідно з І. Ніколаеску, формування професійної компетентності педагога ЗДО розглядається як: підсумок внутрішньої роботи самої особистості студента, здатність встановлювати контакт з дітьми та гуманне ставлення між учасниками педагогічного процесу, засноване на діалогічній взаємодії, емоційному контакті з дітьми дошкільного віку; здатність мотивувати педагогів ЗДО, батьків до спільної діяльності та моделювати освітні педагогічні ситуації у ЗДО; розуміння значущості дитини у системі суспільних відносин та володіння варіативним арсеналом сучасних освітніх, виховних технологій, способів конструювання різних форм психолого-педагогічної діяльності [9].

У дослідженні О. Панченко визначено базові механізми розвитку професійної індивідуальності майбутнього педагога дошкільної освіти у ЗВО (диверсифікація професійно-освітніх програм; активізація особистісної та професійної рефлексії, емоційно-творчого потенціалу професійної дошкільної освіти); обґрунтовано критерії та показники оцінки рівня сформованості професійної компетенції майбутніх вихователів ЗДО відповідно до принципів гуманізму, диференціації, інноваційності, зворотного зв'язку, індивідуально-особистісного підходу [11].

Відповідно, означені вище вимоги до професійної готовності педагогів та тенденції розвитку сучасної системи підготовки фахівців дошкільної освіти залежать від спрямованості освітнього процесу на формування в них: цінностей (людських, духовних, практичних), шанобливого ставлення до особистості дитини, саморозвитку

та самореалізації у майбутній професійній діяльності. Уявлення про цінності та цілі освіти складають основу підготовки педагогів дошкільної освіти, що базується на ідеях моральності, демократії, гуманізму та громадянської відповідальності, що виражається у вимогах до особистості та професіоналізму педагога ЗДО, основні засади якої – демократизація, перехід від традиційних концепцій професійної підготовки до інноваційних, відмова від переважання колективних форм навчання, посилення гуманістичної спрямованості, диференціації, гуманітаризації.

Так, Л. Козак та С. Федорова вважають, що ціннісні основи професійної діяльності педагога дошкільної освіти є базою, де розвивається його інтелект і будується педагогічна технологія: людські (дитина як головна педагогічна цінність та педагог, здатний до саморозвитку, співпраці з ним, соціальний захист його особистості, допомоги та підтримки його індивідуальності, творчого потенціалу); духовні (сукупний педагогічний досвід людства, відображений у педагогічних теоріях та способах педагогічного мислення, спрямований на формування нестандартної особистості); практичні (способи практичної педагогічної діяльності, перевірені практикою освітньо-виховної системи, інтерактивні педагогічні технології, що забезпечують активне включення учнів у різні види діяльності); особистісні педагогічні здібності, індивідуальні особливості педагога як суб'єкта педагогічної культури, педагогічного процесу та власної життєтворчості, що сприяють створенню особистісно-гуманної взаємодії; диверсифікація програм та варіативна організація підготовки майбутніх педагогів ЗДО [6].

Відповідно до ідей Болонського процесу підготовка майбутніх педагогів здійснюється як рівнева система безперервної педагогічної освіти, яка передбачає гнучкість та варіативність освітніх маршрутів. Отже, майбутній педагог психологічно має бути готовий до швидкого розвитку засобів інформаційного суспільства, і отже, до постійного вдосконалення власної ІКТ-компетентності через підвищення кваліфікації та самоосвіти.

Згідно з О. Шикиринською, ІКТ-компетентність майбутнього педагога поділяється на два суттєво різних рівня – рівень підготовленості та рівень реалізованості. Так, професійна ІКТ-компетентність педагога розглядається в контексті трьох компонентів: загально-користувацька; загально-педагогічна; предметно-педагогічна (вимоги залежать від предметної галузі, якою займається майбутній педагог) [12].

О. Панченко виділяє три основні аспекти формування професійної ІКТ-компетентності майбутніх педагогів: когнітивний, операційний та аксіологічний, що передбачає:

- наявність достатнього рівня функціональної грамотності у сфері ІКТ;

- ефективне обґрунтоване застосування ІКТ у діяльності для вирішення професійних, соціальних та особистісних завдань;

- розуміння ІКТ як основи нової парадигми в освіті, спрямованої на розвиток дитини як суб'єкта інформаційного суспільства, здатного до створення та оперування масивами інформації для отримання нового знання [10].

Часто розуміння ІКТ-компетентності майбутнього педагога зводиться до вміння користуватися сучасним комп'ютерним, інтерактивним та іншим устаткуванням, оперувати програмними засобами ІКТ, тобто базової (функціональної) комп'ютерної грамотності.

У контексті нашого дослідження проаналізовано досвід використання ІКТ у підготовці майбутніх педагогів до громадянського виховання дітей дошкільного віку, що реалізується через такі напрями:

- варіативну базову комп'ютерну підготовку (офісні, інструментальні програмні засоби, основи роботи в Інтернеті). Відсоток майбутніх педагогів (студентів) ЗВО, які вимагають навчання за такими програмами, знижується;

- програми загальної підготовки в галузі використання сучасних технічних засобів навчання (комп'ютерне та інтерактивне обладнання, лабораторії);

- програми загальної підготовки у галузі використання мережевих технологій (інтернет-сервісів, інтернет-ресурсів, у сфері використання розподіленої обробки даних, інформаційної взаємодії в інтернеті) для педагогів, які вже володіють основами комп'ютерної грамотності. З'ясовано, що навчання за даними напрямами здійснюється, як правило, не предметними кафедрами ЗВО, а із залученням співробітників інформаційного центру та центру технічного супроводу, тьюторів за напрямом ІКТ (як правило, методисти та спеціалісти методисти інформатики). Варто зазначити, що сьогодні зростає кількість програм, у яких робиться акцент на загально-педагогічну складову частину ІКТ-компетентності педагогів та враховується специфіка використання ІКТ у конкретних навчальних предметах, освітніх галузях (предметно-педагогічна складова). Зміст таких програм реалізується співробітниками предметних кафедр ЗВО.

Виховання громадянина України стає життєво важливою потребою в сучасних умовах, коли наша країна стикається з проблемами російського військового тероризму, що сприяло піднесенню зацікавленості до вивчення своєї історії, культури та мови [5]. Виходячи з означеного, у БКДО [1] та Концепції Нової української школи [7] громадян-

ське виховання пропонується реалізовувати вже в дошкільному віці, оскільки саме цей період є сенситивним для формування духовно-моральних засад особистості. Так, у соціальному портреті випускника закладу дошкільної освіти до переліку його інтегративних якостей включають сформованість «уявлення про себе, сім'ю, суспільство, державу, мир і природу» [4].

Однак поряд із зазначеною необхідністю виховання громадянської ідентичності, починаючи з дошкільного віку, відсутня концептуальна, змістовна та технологічна складові частини цього процесу у майбутніх педагогів. Із метою підготовки сучасних студентів у ЗВО до громадянського виховання дітей старшого дошкільного віку, на нашу думку, варто орієнтуватися на залучення таких педагогічних можливостей ІКТ:

- використання електронних засобів навчального призначення на заняттях із предметів гуманітарного циклу дошкільної освіти;

- конструювання студентами дидактичних ігор для дошкільників (зміна позиції педагога – від використання готових до розробки власних ресурсів);

- організація проектної діяльності студента в інтернеті;

- соціальні мережі та віртуальні професійні спільноти громадянського освітнього спрямування як середовище для професійного саморозвитку майбутнього педагога;

- використання ІКТ для презентації результатів своєї діяльності в дистанційному середовищі (портфолію вчителя);

- ІКТ у діяльності бібліотеки ЗВО, в тому числі використання електронних бібліотечних систем та ін.

Висновки і перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Таким чином, встановлено, що

використання ІКТ у навчальному процесі ЗВО сприяє розвитку майбутніх педагогів, насамперед їхній реалізації підвищення кваліфікацій; удосконалює освітній процес, змінюється організація навчання за рахунок використання викладачами сучасних засобів ІКТ, у тому числі й систем зворотного зв'язку, засобів діагностики та контролю; зростає рівень вимог, що висуваються до підсумкових продуктів студентів із використанням ІКТ; змінюється характер інформаційної взаємодії учасників на заочних етапах навчання та ін., а сучасна мережева взаємодія учасників освітнього процесу є фактором підвищення рівня ІКТ-компетентності майбутнього педагога. Отже, важливо обґрунтовано залучати ІКТ для реалізації навчальних програм курсів дошкільної освіти, тобто формувати насамперед загально-педагогічну та предметно-педагогічну ІКТ-компетентності майбутніх педагогів.

Огляд вимог до програмного змісту громадянського виховання дітей старшого дошкільного віку дозволяє судити про його тематичне розмаїття, що спонукає до збагачення освітнього процесу новими ідеями, спрямованими на вирішення актуальних державних проблем. Відповідно, використання ІКТ у підготовці майбутніх педагогів до громадянського виховання дітей дошкільного віку на сучасному етапі в умовах ЗВО реалізується через проведення навчальних та методичних вебінарів, відеоконференцій, мережевих семінарів, майстер-класів та ін., у тому числі й тих, які зачіпають теми громадянського виховання дітей дошкільного віку (інклюзивна освіта, модернізація змісту та технологій досягнення освітніх результатів громадянського виховання, позаурочна діяльність та освітні технології, методичний супровід розвитку громадянського самоусвідомлення дітей та ін.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. Від 12 січня 2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення: 24.11.2022).
2. Вишківська В.Б., Шикиринська О.В. Організація самостійної роботи майбутніх вихователів ЗДО в умовах дистанційного навчання. *Scientific Collection «InterConf»: with the Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in International Scientific Journal «Internauka»*. XXI Century» (October 16-18, 2020) in Ottawa, Canada. Kyiv: SPC InterConf, 2020. P. 41–45.
3. Іванюк Г.І., Куземко Л.В., Новик І.М. Тренінг «Проектування мультимедійного середовища закладів загальної середньої та дошкільної освіти» як засіб формування цифрових навичок майбутніх педагогів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Вип 5. С. 73–89.
4. Канарова О.В. Національно-патріотичне виховання як основа формування громадянської позиції у дітей дошкільного віку. *Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування: збірник тез наукових робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф.*, 25-26 груд. 2020 р. Львів, 2020. С. 69–73.
5. Канарова О.В. Традиції та інновації як ресурс духовно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Вип. 78. С. 88–91.

6. Козак Л.В., Федорова С.О. Формування соціально-громадянської компетентності дітей старшого дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі. *Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2022. № 2(7). С. 356–367.
7. Концепція Нової української школи. 2018. URL: <https://nus.org.ua> (дата звернення: 24.11. 2022).
8. Любчак Л.В., Кривошея Т.М. Використання інтерактивних технологій навчання у фаховій підготовці майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи»: зб. матеріалів XIV Міжнарод. наук. практ. інтернет-конф..* Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 14. С. 93–98.
9. Ніколаєску І. Формування інженерного мислення дошкільників як орієнтир дидактичної підготовки майбутніх магістрів дошкільної освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2022. № 1(50). С. 203–206.
10. Панченко О. Потенційні можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у фаховій підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2022. Вип. 1(50). С. С. 215–218.
11. Панченко О.О. Оптимізація дисциплін природничого циклу майбутніх фахівців дошкільної освіти шляхом включення ІКТ. *Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу «ІТМ*плюс – 2020»: матеріали III Міжнародної дистанційної науково-методичної конференції, квітень-травень 2020 р., м. Суми / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Інститут педагогіки АПН України. Суми : ФОП Цьома С. П., 2020. С. 152–153.*
12. Шикиринська О.В. Створення майбутніми вихователями інтерактивних вправ у сервісі Learningapps за умов дистанційного навчання. *«Science and Global Studies»: Abstracts of scientific papers of VII International Scientific Conference (Prague, Czech Republic, April 15, 2021) / Financial And Economic Scientific Union, 2021. P. 21–25.*

REFERENCES

1. Bazovyy komponent doshkil'noyi osvity v Ukrayini (2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazoviy-komponent-doshkilnoyi-osvity-v-ukrayini> (data zvernennya: 24.11. 2022).
2. Vyshkivs'ka V. B., Shykyryns'ka O. V. (2020) Orhanizatsiya samostiynoyi roboty maybutnikh vykhovateliv ZDO v umovakh dystantsiynoho navchannya. *Scientific Collection «InterConf»: with the Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in International Scientific Journal “Internauka”. XXI Century»*. In Ottawa, Canada. Kyiv: SPC InterConf. P. 41–45.
3. Ivanyuk H. I., Kuzemko L. V., Novyk I. M. (2020) Treninh «Proyektuvannya mul'tymediynoho seredovysheha zakladiv zahal'noyi seredn'oyi ta doshkil'noyi osvity» yak zasib formuvannya tsyfrovyykh navychok maybutnikh pedahohiv. *Informatsiyni tekhnolohiyi i zasoby navchannya*. № 5. S. 73–89.
4. Kanarova O. V. (2020) Natsional'no-patriotychne vykhovannya yak osnova formuvannya hromadyans'koyi pozytsiyi u ditey doshkil'noho viku. *Psykholohiya ta pedahohika: metodyka ta problemy praktychnoho zastosuvannya: zbirnyk tez naukovyykh robit uchashnykiv mizhnar. nauk.-prakt. konf., 25-26 hrud. 2020 r. L'viv*. S. 69–73.
5. Kanarova O. V. (2020) Tradytsiyi ta innovatsiyi yak resurs dukhovno-patriotychnoho vykhovannya ditey doshkil'noho viku. *Naukovyy chasopys NPU im. M. P. Drahomanova. Pedahohichni nauky: realiyi ta perspektyvy*. № 78. S. 88–91.
6. Kozak L. V., Fedorova S. O. (2022) Formuvannya sotsial'no-hromadyans'koyi kompetentnosti ditey starshoho doshkil'noho viku v suchasnomu sotsiokul'turnomu seredovyshechi. *Zhurnal «Perspektyvy ta innovatsiyi nauky» [Seriya «Pedahohika», Seriya «Psykholohiya», Seriya «Medytsyna»]*. № 2(7). S. 356–367.
7. Kontseptsiya Novoyi ukrayins'koyi shkoly. 2018. URL: <https://nus.org.ua> (data zvernennya: 24.11. 2022).
8. Lyubchak L. V., Kryvosheya T. M. (2017) Vykorystannya interaktyvnykh tekhnolohiy navchannya u fakhoviy pidhotovtsi maybutn'oho vykhovatelya doshkil'noho navchal'noho zakladu. *Humanitarnyy prostir nauky: dosvid ta perspektyvy»: zb. materialiv KHIV Mizhnarod. nauk. prakt. internet-konf.. Pereyaslav-Khmel'nyts'kyu*. № 14. S. 93–98.
9. Nikolayesku I. (2022) Formuvannya inzhenernoho myslennya doshkil'nykiv yak oriyentyr dydaktychnoyi pidhotovky maybutnikh mahistriv doshkil'noyi osvity. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya: «Pedahohika. Sotsial'na robota»*. № 1 (50). S. 203–206.
10. Panchenko O. (2022) Potentsiyni mozhyvosti vykorystannya informatsiyno-komunikatsiynykh tekhnolohiy u fakhoviy pidhotovtsi maybutnikh vykhovateliv zakladiv doshkil'noyi osvity. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya: «Pedahohika. Sotsial'na robota»*. №.1 (50). S. 215–218.

11. Panchenko, O. O. (2020) Optyimizatsiya dystsyplin pryrodnychoho tsyklu maybutnikh fakhivtsiv doskil'noyi osvity shlyakhom vklyuchennya IKT. *Rozvytok intelektual'nykh umin' i tvorchykh zdibnostey uchniv ta studentiv u protsesi navchannya dystsyplin pryrodnycho-matematychnoho tsyklu «ITM*plyus – 2020» : materialy III Mizhnarodnoyi dystantsynoyi naukovo-metodychnoyi konferentsiyi, kviten'-traven' 2020 r., m. Sumy / Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, Sums'ky derzhavnyy pedahohichnyy universytet im. A. S. Makarenka, Instytut pedahohiky APN Ukrainy. Sumy : FOP Ts'oma S. P. S. 152–153.*
12. Shykyryns'ka O. V. (2021) Stvorennya maybutnimy vykhovatelyamy interaktyvnykh vprav u servisi Learningapps za umov dystantsynoho navchannya. *«Science and Global Studies»: Abstracts of scientific papers of VII International Scientific Conference (Prague, Czech Republic, April 15). Financial And Economic Scientific Union. P. 21–25.*